

התלקחות אפשרית מיו"ש: ההברחות מירדן והשלכות עסקת שחרור אסירים

17.07.2024 | written by אלי קלוטשטיין

את מצב העניינים ביהודה ושומרון בחודשים האחרונים ניתן להגדיר כ"מבעבע", ובכל רגע נתון הוא מתקרב לנקודת רתיחה אפשרית. החל מפרוץ מלחמת חרבות ברזל באוקטובר 2023 משקיעים צה"ל ושב"כ מאמצים אדירים כדי למנוע מהטרור המקומי להרים את ראשו, "להתפוצץ" לכדי התפרעויות עממיות ואפילו לאינתיפאדה מסודרת. תסריט האימים, כמובן, הוא חזרה של מאורעות טבח שמחת תורה ביהודה ושומרון, אפילו במרכז הארץ. בהקשר זה העביר המטכ"ל הנחיה ברורה למפקדים הבכירים בצבא: חובתכם לשמור על יהודה ושומרון כגזרה משנית בלבד.

יחד עם זאת, ועל אף מאמצי כוחות הביטחון, לא שקט ביהודה ושומרון. אתמול (שלישי), למשל, אירעו שני פיגועי דקירה וירי בשומרון ובבנימין. מוקד העניינים בחודשים האחרונים הוא ג'נין וסביבותיה וגם מחנה הפליטים נור א-שמס ליד טולכרם. רק בחודש האחרון נהרגו שני חיילי צה"ל, סרן אלון סקאג'יו ורס"ל יהודה גטו, ממטענים שהטמינו פעילי טרור באזורים אלו, כאשר נכנסו למוקדי האוכלוסייה הפלסטיניים כחלק ממבצעים ללוחמה בארגוני המחבלים.

הימצאות המטענים הקטלניים בשטח חייבה את צה"ל לנקוט צעדי מנע: כוחות הצבא פתחו במבצע נרחב לחישוף אמצעי לחימה מתקדמים ובעיקר מטענים שיכולים להוות סיכון לצה"ל. נראה כי המטענים שהביאו למותם של שני החיילים היו מתקנים מאולתרים מהסוג הרגיל שנראה עד כה ביהודה ושומרון. לפי שעה טרם מצאו חיילי צה"ל מטעני נפץ עוצמתיים מסוג שוואז, למשל, הקיימים בעזה ואשר מוברחים לשם על ידי כאיראן ושלוחותיה. עם זאת, האיראנים נוקטים מאמצים אדירים להעביר מטענים מתוחכמים כאלה לשטחי יהודה ושומרון, ואנשי חמאס טוענים כי כבר הצליחו להרכיב אותם בג'נין.

כאמור, בינתיים הכוחות מוצאים בעיקר מטענים שמייצרים המחבלים המקומיים לפי הוראות איראניות שמועברות אליהם באמצעות האינטרנט. לפי ההערכות קיימים בשטח אלפי מטענים כאלה, בעיקר באזור השומרון, והם עוברים שדרוגים תכופים כדי לייעל את השימוש בהם נגד חיילים ישראלים.

אחד האיזמים העיקריים שממנו חוששים במערכת הביטחון הוא שדרוג אמצעי הלחימה של ארגוני הטרור ביהודה ושומרון. אמצעים כאלה, שיכולים להוביל להתחממות ניכרת של הגזרה בשל האופי הקטלני שלהם ותגובת הנגד, עשויים להגיע לשטח דרך הברחות, שנעשות כיום בעיקר דרך הגבול הירדני.

ישראל נותרת כמעט חסרת אונים מול תופעת ההברחות מהגבול המזרחי שלה, ולא מצליחה

לסכל אותן. גבולה של ישראל עם ירדן נמתח על פני למעלה מ-400 קילומטרים, והוא עובר דרך שטח שיש בו הרבה נקיקים, מעברים שחרץ נהר הירדן (בחלק שמצפון לים המלח) וצמחייה עבותה. מים המלח ועד גבול סוריה אחראית על גזרת הגבול חטיבת הבקעה והעמקים, וחלק נוסף, מים המלח ועד אילת, מצוי תחת שליטת החטיבה המרחבית יואב.

אם נביט רק על החלק הצפוני יותר, למשל, אפשר להבין מדוע מתקשה ישראל לשמור על הגבול: חטיבת הבקעה והעמקים שומרת על קטע גבול שאורכו כ-200 קילומטרים, וסדר הכוחות שלה בשגרה מורכב משלושה גדודים סדירים ועוד כוחות מילואים. נוסף על כך יש באזור פעילות של שב"כ והמשטרה, שהקצתה לגבול הבקעה שלוש יחידות מיוחדות.

כל הכוחות האלה, כאמור, אחראים על 200 קילומטרים, שבהם יש הברחות כמעט מדי לילה. הם אמורים להתפרס על כל השטח, ולזהות בחשכה גורמים שהולכים ברגל מצד אחד של הגבול לצד השני, במקומות שאין בהם גדר, ושבאופן יחסי קל לצלוח אותם מבלי להתגלות. המבריחים כמובן מכירים את השטח, יודעים מה המקומות הטובים לחצייה, וגם מתורגלים בעצמם מהתחמקות מהכוחות. במשחק ה"חתול והעכבר" הזה, ברור שצה"ל נמצא במצב נחות. אם לתאר את המצב בקצרה ² גבול ירדן פרוץ.

איראן, כפי שצוין קודם לכן, מנסה באופן הולך וגובר להבריח אמצעי לחימה מתקדמים לשטחי יהודה ושומרון, והיא מנצלת את הפרצות בגבול, את סדר הכוחות הדליל של צה"ל באזור ואת העובדה שמעולם לא נבנתה גדר בגבול המזרחי כדי לנסות להכניס כמה שיותר נשק לערים הפלסטינים ביהודה ושומרון.

דבר אחד ברור: הברחות הנשק אכן מגיעות לארגוני הטרור הפלסטיניים. בשנתיים האחרונות סוכלו, לפי נתוני המשטרה, עשרות הברחות נשק, שכללו רובים, מטענים מתקדמים מסוג כלימגור, אקדחים ועוד. בחצי השנה הראשונה של 2024 נתפסו למעלה ממאתיים כלי נשק שהוברחו מירדן לתוך יהודה ושומרון. בתחילת החודש תפסו כוחות צבא שלושה תיקים במרחב הגבול בבקעה, ובהם היו 75 חלקי נשק שונים ² אקדחים ומחסניות, ועוד חלקים שמהתמונות עולה בבירור כי הם משתייכים לרובים תקינים.

עיקר ההברחות שנעשות בגבול, עם זאת, אינן בהכרח כלי נשק: האיראנים מנסים להבריח סמים לממלכה מתוך סוריה, והמשטר ההאשמי נאבק במאמצים האלה באופן נחוש. הסמים הללו מגיעים לארגוני טרור בכל רחבי המזרח התיכון, כולל הפלסטיניים, ומשמשים אותם בסחר שמניב להם כסף רב. הסמים מועברים לבלדרים אחרי כניסתם לירדן, וכן לאזרחים ולעוד גורמים אחרים שמנסים להגניב אותם לישראל.

אלא שהעניין העיקרי שמטריד את מערכת הביטחון בישראל אינו השאלה מה אנו יודעים על ההברחות ² אלא מה אנחנו לא יודעים. אילו אמצעים מוסתרים ומועברים לשטחי יהודה ושומרון ואפילו לישראל? האם יש בהם כלי נשק מתקדמים וקטלניים, סמים מסוכנים ועוד? האם יש

בכוחם לערער עוד יותר את היציבות בשטח?

תעדוף נמוך

למרות כל הסכנות הללו, צה"ל מתעדף במקום נמוך יחסית את הגזרה המזרחית, עקב הצורך להפנות את מרבית כוחותיו לגזרות בוערות יותר כגון לבנון, רצועת עזה, גבול סוריה ויהודה ושומרון. "גבולות השלום" תמיד נמצאים במקום נמוך יותר בסולם העדיפויות הביטחוני בכל הקשור להקצאת כוחות. במקרה הירדני, כאמור, לא נבנתה אפילו גדר בגבול, והיא גם לא מתועדפת במקום גבוה. אחת הדרכים שצה"ל נוקט כדי להתמודד עם ההברחות, לפיכך, היא ניצול הכוחות שמוצבים ביהודה ושומרון כדי לעצור גורמים המשמשים כקצה הפלסטיני של ההברחה, בתקווה שכך יוכל לשבש את המערך כולו. סביר להניח שהשיטה הזאת זוכה להצלחה חלקית בלבד.

ומה אנחנו יודעים על הפעילות של הכוחות הירדניים, בצד השני של הגבול? לפי הדיווחים, בשנה האחרונה ירדן הגבירה מאוד את כוחותיה כחלק מהמאבק בהברחות הסמים. באופן אבסורדי, אחרי שהוסיפה 1,000 חיילים נוספים לאורך נהר הירדן, ייתכן שהיא מחזיקה על הגבול יותר חיילים מצה"ל.

יש לירדנים מקור לדאגה: בדצמבר סיכלו הירדנים, בתקרית שכללה גם חילופי אש וחיילים שנפצעו, הברחת ענק של סמים ואמצעי לחימה מסוריה. בין היתר, המבריחים ניסו להכניס לממלכה טילי אר-פי-ג'י, טילים נגד טנקים ונשק אוטומטי. בחודש שעבר האיום כבר עלה מדרגה, לאחר שכוחות הביטחון בעמאן איתרו חומרי נפץ במחסנים מסחריים מדרום-מזרח לבירה. לדברי מקורות ששוחחו עם סוכנות הידיעות רויטרס, החומרים הללו היו קשורים ל"מזימה ירדנית לערעור היציבות" בירדן. במקביל עצרו הירדנים חשודים במעשה, כולל כמה תושבים מקומיים שלפי החשד ביקשו להבריח חלק מהחומרים הללו לארגוני טרור פלסטיניים.

בכלל, איראן מנסה לעורר תסיסה בממלכה השכנה, יחד עם אחד הארגונים עושי דברה, חמאס. לטענת מקורות בדמשק, רוסיה הזהירה את טהרן מלהפוך את סוריה למוקד מרכזי במלחמה מול ישראל כעת, ולכן האיראנים החלו להתרכז בירדן כמקור שממנו הם יוכלו להתקרב גם ליהודה ושומרון. מתחילת השנה, וביתר שאת מאז מתקפת הכטב"מים והטילים על ישראל ב-13 באפריל [?] שלפי הדיווחים גם ירדן השתתפה במבצע סיכולה [?] איראן מדרבנת הפגנות בממלכה ומנהלת נגדה מתקפה תקשורתית. חמאס מצידו תורם גם את חלקו לערעור היציבות, ובכירים בתנועה קראו לירדנים לצאת לרחובות ולמחות נגד הממשל. בפברואר אפילו תקפו ארגוני השלוחה האיראניים את ירדן ישירות מעיראק, פגעו בבסיס של צבא ארה"ב והרגו שלושה חיילים אמריקנים שהוצבו שם.

המלך עבדאללה וממשלתו מוצאים את עצמם בעניין זה במצב מורכב, כשהם מהלכים בין הטיפות. מצד אחד הם לא רוצים לעורר יותר מדי איבה מצד האיראנים, וגם לא להתסיס את

הציבור הפלסטיני במדינה, שבה הוא מהווה רוב. מצד שני, הם רוצים לשמור על האינטרסים הביטחוניים שלהם, לקיים את שיתוף הפעולה המהותי שלהם עם ישראל ולשמר את שלטונם. הם לא יכולים לנקוט פעילות גלויה וישירה מדי נגד האיראנים, ובו בזמן נאבקים בהם ובשלוחיהם המנסים לחדור לממלכה.

השלכות עסקת שחרור חטופים

שלל ההתרחשויות הללו הן תהליך ארוך טווח שמתמשך כמה שנים, ובעת האחרונה מגיע המצב ביהודה ושומרון לשיא שנראה כי עומד לפני פיצוץ משמעותי. אלא שגורם נוסף עלול להתסיס עוד יותר את המערכת הפלסטינית ולעורר חשש מהידרדרות מהירה. הכוונה היא להשלכות אפשריות של הסכם שעליו תחתום ישראל עם חמאס לשחרור חטופים [?] השלכות שתשומת הלב שניתנת להן מועטה, אם בכלל היא קיימת.

מבלי להיכנס לשאלה אם צריך להגיע לעסקה לשחרור חטופים, השיקולים לכאן או לכאן וההשפעות שלה על המערכה בעזה ונגד איראן בכלל, חשוב להבין שגם ביהודה ושומרון יכו אדוות עוצמתיות של העסקה [?] והן אף עשויות לפגוע בסופו של יום בישראל. לפיכך, חשוב להכיר אותן ולהיערך להן מבעוד מועד.

חמאס דורש במסגרת העסקה את שחרורם מבתי הכלא בישראל של אסירים "כבדים", כאלה המוגדרים עם "דם על הידיים". טרם ידוע לאן ישוחררו המחבלים, אך ייתכן שחלקם יגורשו למדינות זרות, אולי לעזה, וחלקם ישובו לבתיהם ביהודה ושומרון, כפי שקרה בעסקת שליט. אותם מחבלים שישובו ליהודה ושומרון הם פעילי טרור מנוסים שעברו הקצנה בכלא, צברו קשרים עם ארגוני טרור אחרים, ואולי גם החליפו איתם ידע וניסיון.

בדומה לקולות אז, גם כיום יש מי שאומרים ש"ישראל תדע להתגבר על הסכנות" שנשקפו משחרור סיטונאי של מחבלים בעסקה. ראש שב"כ באותה עת, יורם כהן, אמר כי "עם עוד מאתיים מחבלים לא ייפול עלינו העולם", והבטיח לראש הממשלה כי מערכת הביטחון תוכל לתת מענה לכל ניסיון לחידוש הפיגועים ושלהוב השטח מחדש. עמדה זו באה לידי ביטוי גם בדבריהם של ראשי שב"כ קודמים, שאמרו כי "ניתן לעמוד בשחרור של מחבלים עם דם על הידיים".

בפועל, יש עשרות דוגמאות של משוחררי שליט שחזרו לעסוק בטרור, כולל מחבלים שהשתתפו בטבח בשמחת תורה, מחבלים ביהודה ושומרון שעסקו בטרור, וכאלה שהכוונו חוליות ביהודה ושומרון ממקום מושבם ברצועת עזה. מערכת הביטחון מסרבת לפרסם נתונים מדויקים על החזרה של משוחררי עסקאות חטופים לפעילות טרור, ולכן ארגוני ימין שונים העריכו כי שיעורם מגיע לעשרות אחוזים. בוודאות מוחלטת ניתן לומר כי רבים ממשוחררי שליט מאיישים או איישו תפקידי מפתח במנגנון התפעולי והארגוני של חמאס.

יהודה ושומרון, אפילו בשליטה של מדינה פלסטינית, היא יעד חדיר למדי לארגוני הטרור. אם ישראל תשחרר את הרסן הביטחוני מעל אזורים אלה, ואפילו בהינתן נוכחות צה"ל, יהודה

ושומרון יכולים להוות קרש קפיצה ברור להשתלטות איראנית על השטח [2] ומשם לביצוע פיגועים נגד מטרות בלב מדינת ישראל, בשרון, בגוש דן, באזור ירושלים ועוד.

בסקרי דעת קהל בקרב הפלסטינים ביהודה ושומרון, כמו למשל אלה שעורך ד"ר ח'ליל שקאקי, עלתה מאז ספטמבר 2023 התמיכה בקרב ציבור זה ב"מאבק מזוין" כדרך לפתרון הסכסוך עם ישראל מ-54 ל-62 אחוזים. אלה נתונים שנדגמו תוך כדי המלחמה, ומבהירים את ההקצנה שעוברת אוכלוסיית הפלסטינים ביהודה ושומרון. מומחים ביטחוניים אפילו טוענים שהמצב הנוכחי מחזק את חמאס ביהודה ושומרון ורק מתסיס את האוכלוסייה [2] שיכולה ליפול כפרי בשל לידי גורמים פרו-איראניים או תומכי חמאס.

אז מה יקרה אם תיחתם עסקת שחרור מחבלים נוספת, שלצד השמחה על החזרת החטופים מעזה עשויה להחדיר ליהודה ושומרון מחבלים עם ניסיון ומוטיבציה? ומה יקרה כאשר חמאס יזכה עקב כך לזריקת מוטיבציה ואהדה ציבורית, לא פחות ביהודה ושומרון מאשר בעזה? הנבואה ניתנה לשוטים, אולם לא קשה להעריך שרבים מהמשוחררים יחזרו לטרור ויביאו למותם של ישראלים רבים [2] אולי רבים מאלה שישוחררו בעסקה.

אולי גם השיקול הזה לא כבד משקל מספיק בשביל להשאיר את אחינו נמקים במנהרות חמאס בעזה. קטונתי מלפסוק בו. אבל חשוב מאוד גם לזכור את קיומו של הצד הזה בעסקה, שכמעט לא נידון בתקשורת ובציבור.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 17.07.2024.